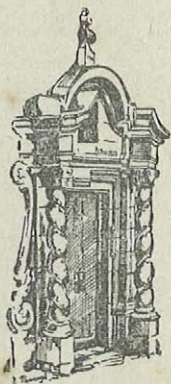

CARLES SALVADOR

Cant i Encant
de
BENASSAL

ESTAMPES VILATANES

adorC/032

VALÈNCIA
1 9 4 5

LLIBRES DE POEMES
DE
CARLES SALVADOR

PUBLICATS

Plàstic - 1923

Llibret Eucarístic - 1928

Vermell en to major - 1929

Rosa dels Vents - 1930

El bes als llavis - 1934

Nadal, flor cordial - 1943

Cant i Encant de Benassal -
1945

CARLES SALVADOR

CANT I ENCANT
DE
BENASSAL

ESTAMPES VILATANES

VALENCIA

1945

Motiu

De tu, oh Benassal, han naixcut
el fill i la filla meus. Jo, en canvi,
t'he donat la còrpora del meu pare.
A tu, doncs, Sofia, esposa meua,
que has fet possible aquest trans-
vasament vital, et dedique aquest
Encant que és un Cant a la teua
terra nadiua.

CARLES

Exemplar n.º

Han estat tirats d'aquesta obra: 30 exemplars en paper
de fil, numerats i signats per l'autor, i 370 en paper
satinat, sense numerar.

El jardí

Benassal, entre muntanyes,
té el perfum del roserar.
En aquest jardí d'ensomni
esclaten roses tot l'any.

Cara al món, vora els camins
que vénen de la Ciutat,
entre una arbreda ufanosa
on es recullen pardals,
mil rosers de roses belles
pinten l'ocre del bancal
com un mantó de Manila
entre roques desplegat.

Ai, jardí de meravella
que em fas deturar el pas
i em perfumes lentament
i el cor em tens traspasat;
els colorins de tes roses
fa que el viure vilatà
tinga la gràcia viva
d'un esperit cultivat.

En les hores del mati
en què el cel té un blau molt clar
el teló de les muntanyes
lluu tots els verds vegetals.
El sol daura les poncelles
que són a punt d'esclatar
i en les fulles de l'arbreda
la brisa assaja el seu cant.

Pel migdia tota rosa
té la joia de l'esclat.
Els vermells són rabiosos,
vermellegen com la sang
al costat d'uns grocs agònics,
grocs del Greco, esperitats.
Pel migdia tota rosa
és un llavi assedegat.

Per la vesprada el jardí
té una cançó més suau.
El sol que es gita apagant-se
envia raigs d'esbiaix
i el cel, pintat de blavet,
una alenada frescal...

Quin perfum té ara el jardí,
quina olor de roses fa!

Benassal, entre muntanyes,
té el perfum d'un roserar.
En aquest jardí d'ensomni
és propici somniar.

La Mola

Carrerons de la Mola
retallats d'ombra i de sol
amb cançonetes d'escola
i amb penells de fumerol.

Oh, panys de parets germanes,
panyes gruixuts de tanta calç
que teniu veus casolanes
i els sospirs dels Hospitals,

que teniu balcons postissos
i finestres de blavet,
lluiu els daurats canyissos
i els geranis de roig net.

Carrerons de vellúria
que feu olor de romer
una i una altra centúria
dormida enmig del carrer.

Teniu gallines polides
que cloquegen sens enuig

amb les calcetes cosides
per si alguna se n'enfuig.

D'una a l'altra cantonada
lluïu els rossos porcells
d'una bacona cansada
que es rebrega pels cancells.

A l'hivern les llars enceses
omplin els carrers de fum
i els veïns passen amb presses
amb les cols i llur farum.

Carrerons de la Mola
vora l'arc del vell portal!
Porxe ombrívol de l'Escola
del més antic Benassal!

En les nits de lluna plena
l'aire vostre és tan calmós
que en passar-hi un sent la pena
del respir misteriós.

El carrer dels Cavallers

El carrer dels Cavallers
enguatat per l'aire antic
té el sabor de la noblesa
que al segle divuit florí.
En l'empedrat tot lluent
—empedrat esbaradís—
trauen espurnes de foc
les ferradures d'avui.

Pel carrer dels Cavallers
passen casats i fadrins,
dones que van a la font,
xiques de pas decidit,
matxos que van al bancal
o que tornen del molí
i el soroll dins el silenci
es fa tou i malaltís.

El carrer dels Cavallers
té un accentuat pendís;
l'aigua de tronada, térbola,
que fa rubiners mesquins

corre cap a la botera
que la porta al barranquís,
deixant netes rastelleres
de l'empedrat esblanquit.

Al carrer dels Cavallers
els ràfels, sobresortint,
roseguen el llenç del cel
i el fan estret com un riu.
Als balcons poms de panolles
tenen or de serafins
i en el pany del vell palau
un escut mostra un espill,
o mirall, que dels Miralles
és aquest casal antic.

El carrer dels Cavallers
té esglesiola d'estil.
Les columnes salomòniques
prenen un posat festiu
quan les falzilles s'afuen
i xisclen notes sublimes
de cridadissa entusiasta
o de tabola infantil.

I al carrer dels Cavallers
quan en la fosca és dormit
i un fumet d'oli illumina
els rats penats fugitius
i un gat passa la gatera
de l'ombriu casal antic,
tremola de dol i pena
del mussol el greu xiulit.

La torre de la presó

Ergástula vilatana
alta i dreta com un fus,
sempre has estat guardiana
del poble en el temps confús.

Les teues pedres són rosses
pel vent, la pluja i el sol
i criden silencioses,
virilitat i consol.

Des de les teues almenes
on ara aniuen ocells
has guaitat cruets escenes
bellicoses en temps vells.

Fores angle de muralles,
defensora del Portal
i has lliurat cruents batalles
a favor de Benassal.

I mai no t'ha fet basarda
l'escopeta, ni el, fusell,

ni la temible bombarda
que te feria la pell.

Els teus carreus s'encenien,
vermells, de calenta sang
quan els enemics venien
per la banda del barranc.

Pots, si vols, amb veu molt forta
relatar, si això te plau,
de la fortuna retorta
del Rei Amaro, el fet brau.

Dins de les teues entranyes
que fan gust d'humit crostó,
la Justícia amb ses manyes
t'ha incrustat negra presó.

Torre! Tens una germana
alta i dreta en el Planet,
però a tu sols s'encomana
la Història del poblet.

El forn vell

El forn fa olor de romer
i de pasta assaonada.
El forn està empolsegat,
té pols de farina blanca.
En l'alcabor, fosc i tebi,
va fent-se bona la pasta.
Les dones canten i pasten
mentres els pans en la calda
—grossos pits arrenglerats—
es fan la crosta daurada.
El forn fa olor de romer,
de matissa, de muntanya.

Sota arcades de mig punt
les dones pasten la pasta.
En la boca, negra, enorme,
com una llengua la pala
posa i trau llandes i llandes:
el pastís i la monxàvena,
la madalena i el coc
i la rolleta ensucrada.
Els mostatxons, a dotzenes,

exornen papers d'estrassa...
Sota arcades de mig punt,
olor d'amor casolana.

El forn, tan vell com el poble,
se recolza en la muralla.
El carrer, estret i blanc,
allunya mosca i ventada.
Els matxos quan porten llenya
l'embossen de banda a banda.
Si hi passes, guarda't dels feixos,
que et ferirà l'argilaga
tota florida de groc,
tota florida, tan clara!
El forn, tan vell com el poble,
té encara la vida llarga.

Ai, forn escombrat i amplíssim,
ros de paneres de canya!
Has cuït el pa que ha menjat
durant segles cada casa
i ara tens encara encesa
enmig del teu cor la flama
que allumena, cou i esteva
el pa que mata la gana...
(Les dones canten i fenyen
i el llevat puja la pasta)...
Ai, forn escombrat i amplíssim,
tebi com una fogassa!

El forn fa olor de romer,
olor d'amor casolana.

El Benassal antic

Benassal dels meus amors,
qui t'ha vist i qui te veu!

Has perdut antigues gràcies
que no tornaran mai més.

On està el porxe del Mestre
travessat d'ombra i de vent?

I el portalet de Sant Roc,
blanc de calç, blau de blavet,
amb l'altar sobre l'arcada
guarnit amb flors de paper?

On està el portal del Carme,
ull obert al fossar vell
vora el dau, joc de pilota,
blanc de camises de llenç?

I el portalet de la font
dedicat al traginer
Sant Cristòfol, que en el muscle
porta el nostre Jesuset?

Són perduts també els peirons
—pedres gòtiques que neu,
sol i pluja i tramontanes
resistiren, calda i fred—.

Bell peiró de la Codina
que una llegenda digué
que amb feixos de llenya foren
pagats els picapedrers!

Ja no tornarem a vore
del Rector el reconet,
puix l'ombra del campanar
ha perdut el bell recer.

I la Sala de la Vila
amb l'escala a dos pendents,
graciosa arquitectura
que no es reparà mai més?

Benassal dels meus amors,
qui t'ha vist i qui te veu!

Ara estàs tota nafrada
i al cor duc l'enyorament.

El "sereno"

Des de les onze en avant
amb escopeta i farol
fa el *sereno* l'antic cant
amb sa veu de capiscol.

Alabado sea Dios!...
i l'hora canta després.
La gent al llit fa repòs
mentres ell passa carrers.

Les tavernes tanquen ara
les aixetès del bon vi.
Xiulant d'amor cançó clara
retorna a casa un fadrí.

La lluna també es retira
més allà del campanar
i una òvila se la mira
des dels xiprers del fossar.

El *sereno* ben penjada
l'escopeta al muscle du

i fa a cada cantonada
el cant que ja no ou ningú

si no és el vent que l'escampa
o el gos flac i aventurer
que tota la nit acampa
buscant ossos pel carrer.

Alabado sea Dios!...

Ara canta al Pany de Dalt
i s'arrecera, calmós,
perquè dorm tot Benassal.

Els llavadors

La fadrina bugadera,
la casada llavanera
que voràs al llavador
fan saltar amb sabonera
de la roba la brutor.

La pubilla que enamora,
la criada de senyora
amb el puny que no és gens fals
fan la roba rebedora
i més blanca que una calç.

El llavar és una brega
de la dona que refrega
llana, fil, seda o cotó.
Per llavar no es sua pega,
però fuig molt de sabó.

S'ha llavat la roba bruta;
dins de poc estarà eixuta,
puix que ha estat estesa al sol.

La més blanca és sens disputa
la camisa i el llençol.

L'aigua clara molt neteja
si la roba se maneja
i es refrega així com cal.
Safareig on bé es braceja
sols voreu a Benassal.

Per llavar, les aigües pures.
Si vols fer les provatures
de llavar roba o renyó
vine ací a Font d'En Segures
i no et cal altre recó.

Els xiprers del Calvari

Xiprers:
de la Vida símbols vers.

Flamerades vegetals
d'un verd calent i madur.
(De nit, pinzells fantasmals
per decorar cel obscur.)

Calvari:
de la Vida espés sudari.

Ets estés en la cruïlla,
entre la Vida i la Mort,
ací on es recull senzilla-
ment conhort i desconhort.

Xiprers:
sorpis filosòfics, tensos,
camins del cel dreturers.

Punyals vius —símbols de Vida,
crits punxents clamant la Mort—.

Sou clavats en la ferida
de la bona o mala sort.

Calvari: afany i record
d'una fadiga acomplida.
Vora els teus peus mor la Vida,
vora el teu cap naix la Mort.

Quan la planeta resolta
d'aquest mon viure mesquí
fred em duguen per ací,
canteu, xiprers, una absoluta
amb veus de vent, per a mi.

Els xops del barranc

Salut, oh xops del barranc,
xops de llum, xops de tendror!
Esteu clavats dins del fang
d'aigües vives de verdor.

Les fulles són panderetes
tocades pels dits del vent.
Les fulles són banderetes
que tremolen suaument.

Entre les gòtiques branques
enjogassats i enardits
pullulen, les trompes franques,
els filharmònics mosquits.

Entre l'herbeta mesquina
se passeja el caragol;
beca una rossa gallina
l'oruga que cau al sòl.

En la bassa més propera
la granota fon metall

i es contempla la papera
en l'aigua que és son mirall.

Xops amunt entre les fulles
el raig de sol juga i riu;
d'ocells salten les patrulles
branca a branca, niu a niu.

Tota aquesta massa verda
inocula dins ma sang
una esgarrifança gerda.

Xops, xops de llum al barranc,
graciosos, sanitaris!

Tant amunt haveu creixcut
que us veig extraordinaris
i us dic amb joia: Salut!

Bous, pels carrers

Per la nit, amb gran misteri,
el bou ja el varen tancar.
Des del prat de la masia
el dugueren al corral.

Ai, quin bou! El bou és negre
i és valent arrematat.

El bou té les banyes llargues,
un xiulit el fa astorar
i té la cama més llarga
que aquell bou de l'any passat.

Ai, quin bou! El bou és negre;
aquest sí que ho és, de brau!

* * *

Ara el bou és ja al carrer.
Al carrer ha eixit bufant
i la gent que l'esperava
en un segon s'ha escampat.

Uns estan dins de les cases
i a les reixes enfilats
estan altres, com raïms.
Els més valents, potser, van
davant d'ell, els peus amb ales,
entre alegria i esglai.

Ai, quin bou! El bou és negre
i ells, que corren afuats.

Si en la plaça de l'església
el bou se queda parat
o en qualsevol carreró
s'atura per descansar,
no falten mai els xiulits,
els mocadors a les mans,
els crits invitant-lo a córrer
i fins el tir de cantal.
Hi ha qui pica unes palmades,
hi ha qui inícia amb un sac
—des de lluny!— un passe artístic
d'una marca especial.
Si el bou mamprén correguda,
el fadrí abandona el sac
i es fica dins d'una casa
o es penja a una reixa, alt.

Ai, quin bou! El bou és negre
i és un traïdor i un fals.

Han passat un parell d'hores
i el bou està ja cansat;

les pitxoles li han de coure,
li ha de coure el costellam,
puix li han pègat bastonades
i amb l'agulló l'han punxat.
Uns filets de llana roja
cuixa avall li van rajant.

Ai, quin bou! El bou és negre;
té un respir amaratat.

Com els fadrins es confien,
al bou es van acostant;
sis o vuit, o deu o dotze,
amb gaiates a les mans,
toro!, toro!, escridassant-lo
pensen dominar-lo ja.
Però el bou fa una arrancada,
fugen tots en un instant
menys aquell, caigut a terra,
perquè amb altre ha topetat.
Un ai!, un crit de les dones,
que ix del cor tot esglaiat
i el bou que salta el caigut
sense fer-li gens de mal.

Ai, quin bou! El bou és negre.
Molt valent, el bou d'enguany!

Benassal

Aquest paisatge brau, de roques vives,
amb pau solemne a dins com una entranya
és l'escenari immens i fort que els segles
varen crear a temps pel goig de l'ànima.

I un poble enmig, tot blanc, de teules roges,
voltat de fonts frescals per alta gràcia
i un escampall de masos i casetes
han exornat de Vida la muntanya.

Res no pot fer enveja, ni tortura,
si il·luminat el viure és per la calma
de l'esperit en trànsit nou de somnis.

I això has estat per mi: dolça paraula,
abraç vital, esguard amorós i vol
i aquell rebrot etern de l'esperança.

La plaça de la Font d'En Segures

Oberta al paisatge obert,
ampla com una abraçada,
s'estén en Font d'En Segures
la plaça.

Meravella arquitectònica
de grisa pedra encisada
substituta d'una antiga
covatxa.

Bell i artístic escenari
on es presenta la' gràcia
líquida, fina i frescal
de l'aigua.

Les arcades apuntades
plenes de serenor clara
signen braços amorosos
a l'ànima.

La pèrgola, al fons, conjuga
verd amb l'atmosfera blava

i és gràcil entre la pedra
picada.

I és un somris agradívol
el somris de la barana
on es recolza la jove
romàntica.

Els oms que la llum recullen
i ombra retórnen callada
omplin de contrastos verdosos
la plaça.

I enmig, la lírica volta
—altar i cúpula màgica!—
és una enorme flor grisa
i gaia.

El raig frescal té un idilli
amb la pedra treballada
i fa l'eterna cançó
serrana

que ací en la Font d'En Segures
les roques, per alta gràcia,
han alçat un monument
a l'aigua.

L'aigua de la Font d'En Segures

Escolta'm, Sofia, i vine...
Vine i porta'm un got d'aigua.
No me la portes del cànter,
que fa estona que està en casa.
Vés tu mateixa a la Font
i pren-la de la que raja
de la gàrgola del mig,
que és la millor, per la traça...

Adona't, Sofia, adona't
com la frescoreta empanya
el got ara transparent
i com és una aigua clara
l'aigua de Font d'En Segures
quan ix de la roca brava
i fa aquella cançoneta
que me refresca fins l'ànima.

No et detures, no, Sofia.
No és la set la que em demana
que tot seguit ara vages
a portar-me eixe got d'aigua...

No és la calor del meu cos...
No és l'aire sec, ni la calda,
que això són dos impossibles
de trobar en la muntanya...

Per la salut, no, Sofia;
per la salut no bec l'aigua,
puix que fort com una roca
estic i tinc bona gana.
Però vés, dus-me'n un got,
que de fina no n'hi ha una altra.
Vés de pressa, no et detures...
Vés i porta'm un got d'aigua!

Índex

	<u>Pàg</u>
<i>Motiu.</i>	2
El Jardí.	3
La Mola.	5
El carrer dels Cavallers.	7
La torre de la presó.	9
El forn vell.	11
El Benassal antic.	13
El "sereno".	15
Els llavadors.	17
Els xiprers del Calvari.	19
Els xops del barranc.	21
Els boues pels carrers.	23
Benassal.	26
La plaça de la Font d'En Segures. ...	27
L'aigua de la Font d'En Segures. ...	29

Aquest

CANT I ENCANT DE BENASSAL

de

CARLES SALVADOR

fón acabat d'imprimir als tallers tipogràfics

de

VICENT CORTELL

de la ciutat de València, el dia 5 de desembre

de l'any 1945.

LLIBRES DE POEMES
DE
CARLES SALVADOR

PER PUBLICAR

El fang i l'Esperit
Dins l'aire net
El Goig i el Turment
Cordial ment
Càntic
Tarongina
Fira de Mostres

2 cat Salva

5 PTES.